

Bijzondere determinaties

Summary

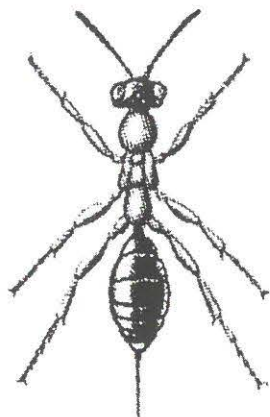
Occupants of a house-boat who thought they were stung by mosquitoes called for expertise. The insects they sent for determination turned out to be winged specimens of the ant-wasp species *Cephalonomia gallicola* Ashmead. These ant-wasps are parasitical to bisquit beetle larvae (*Stegobium paniceum* L.).

Venijnige stekers

In juli 1993 ontvingen wij een aanvraag voor een verklaring van geen bezwaar voor het gebruik van lever/chloordeconelokazen ter bestrijding van faraomieren op een woonboot. Bij navraag in het najaar naar de resultaten van de bestrijding werd gemeld, dat deze naar tevredenheid zou zijn verlopen. In juli 1994 zag men echter wederom mieren lopen. Ook klaagden de bewoners dat zij 's nachts "gestoken" werden. Op de huid verschenen verdikkingen die op muggebulten leken. De bewoners wilden dat er zo spoedig mogelijk een bestrijding zou worden uitgevoerd.

Het object werd door onze buitendienst-medewerker bezocht en er werden een groot aantal kleine "mientjes" verzameld. Na een eerste onderzoek van het monster werd aangenomen dat de aangetroffen dieren roofmieren waren behorende tot de subfamilie *Ponerinae* (oermieren). Omdat de insecten beschadigd waren en daardoor niet alle kenmerken herleidbaar waren, werd ten aanzien van de determinatie geen definitieve uitspraak gedaan. Voor nader onderzoek werd een nieuw monster gevraagd.

In het nieuwe monster werden ook gevleugelde insecten aangetroffen. De door ons geraadpleegde heer G. Vierbergen van de Plantenziektenkundige Dienst, kon na raadpleging van de

een mierwespesoort

literatuur en nader onderzoek van de gevleugelde exemplaren vaststellen, dat het geen roofmieren waren, maar mierwespen behorende tot de soort *Cephalonomia gallicola* Ashmead (familie *Bethylidae*).

Intussen werd door de gemeentelijke ongediertebestrijding op de woonboot een naden- en kierenbestrijding uitgevoerd met cyfluthrin. De bewoners ondervonden daarna geen overlast meer.

Leefwijze

Cephalonomia gallicola Ashmead is een mierwesp die parasiteert op de larven van de broodkever (*Stegobium paniceum* L.). Deze mierwespen kunnen venijnig steken. De steken veroorzaakten de klachten van de bewoners. De mannelijke exemplaren hebben het uiterlijk van een mier en lijken erg op oermieren (*Ponerinae*). Door deze uiterlijke overeenkomsten is een vergissing snel gemaakt.

Om bij determinaties de juiste soort te kunnen vaststellen is het van groot belang dat meerdere onbeschadigde exemplaren worden onderzocht. Dit om vergissingen te voorkomen.

De **bestrijding** dient plaats te vinden door het wegvangen van de mierwespen met behulp van de stofzuiger, het opruimen van de bron, met name de broodkevers, maar ook de voedselbron waardoor de broodkevers tot ontwikkeling konden komen.

In augustus 1995 werd nogmaals contact opgenomen met de bewoners. Er werden geen broodkevers of larven aangetroffen, noch aangetaste voorraden. Ook mierwespen waren niet meer te vinden. Niet duidelijk is geworden waarom geen volwassen broodkevers zijn gezien. Denkbaar is dat de broodkeverlarven alle door de mierwespen zijn geparasiteerd.

DIEPVRIESPRODUKT

Summary

An 80 year old wooden chest with woodworm and *Lyctus* damage was stationed in a deepfreeze depot during 14 days with a temperature of -25°C. This proved to be effective. For visual control purposes the chest was waxed and monitored for two years. No new emergence holes were detected.

Spinhout- en houtwormkevers

In november 1992 had iemand een ca. 80 jaar oude grenen boerenkast gekocht. De kast bleek in de boenwas te zijn gezet. Bij controle op beschadigingen bleek dat er geen uitvliegopeningen te vinden waren van houtaantasters. Toen de eigenaar na een maand vakantie op 3 juli 1993 terugkwam constateerde hij verse uitvliegopeningen in het deurpaneel en de zijpanelen van de kast. Gezien de diameter van 1 à 2 mm waren deze veroorzaakt door spinhoutkevers (*Lyctus* sp.). Aan de onderzijde van de bodemplaat waren grotere uitvliegopeningen van de gewone

grenen kast (foto A.E. Brink)

houtwormkever (*Anobium punctatum* Degeer) te zien. Na overleg met de leverancier werd besloten, dat hij de kast ter bestrijding van de houtaantasters een "vriesbehandeling" zou laten geven. De kast werd in een vriescel geplaatst gedurende een periode van 14 dagen bij een temperatuur van -25°C. Na de vriesperiode werd de kast opnieuw in de boenwas gezet; de bodemplaat werd gelakt. Daardoor waren de uitvliegopeningen gedicht. De kast is ook nog gecontroleerd op de kwaliteit van het hout, doch er werden geen slechte stukken gevonden.

In verband met de tamelijk hoge leeftijd die larven van *Lyctus* (10-11 maanden) en *Anobium* (3 jaar) kunnen bereiken werd de kast en met name de bodemplaat nog gedurende twee jaar, vooral in de zomerperioden regelmatig gecontroleerd, doch er werden geen verse uitvliegopeningen aangetroffen.

Conclusie

De vriesperiode van 14 dagen bij -25°C was voldoende om de in deze kast aanwezige houtaantastende larven te doden. Voor een meubelstuk, dat dikkere panelen of balken heeft, zal een voor-coelingsperiode van ca. 3 à 7 dagen nodig zijn.

MIEREN VAN VAKANTIE

Summary

Spanish ants (*Crematogaster scutellaris* Olivier) on leave in a caravan in The Netherlands caused a lot of trouble for the inhabitants of a neighbouring dwelling. The specimens of this ant species can perform nasty stings. A bait-preference-test learned that they would not accept baits. Therefore the nest, found behind the roof boards was removed and a control action with deltamethrin was performed. The result was not altogether traceable, because the source (the caravan) was moved to another place.

Van een gemeentelijke ongedierte-bestrijdingsdienst ontvingen wij in juli 1994 een tweetal monsters met mieren afkomstig uit een woning. Het was snel duidelijk dat het geen van de algemeen in Nederland voorkomende soorten betrof. De heer G. Vierbergen van de Plantenziektenkundige Dienst, met zijn

zeer specialistische kennis van honderden Nederlandse en buitenlandse miersoorten werd geraadpleegd. Het bleek om *Crematogaster scutellaris* Olivier te gaan, een soort die in Nederland van nature niet voorkomt.

De bewoners zagen regelmatig op de slaapkamervloer hoopjes knaagsel liggen. Regelmatig werd dit knaagsel, afkomstig uit het houten plafond van de dakkapel, door de bewoners opgeruimd. Af en toe werden enkele mieren waargenomen. Bij onderzoek ter plaatse kon worden nagegaan dat de mieren via de dakkapel en de buitengevel naar beneden liepen. Het nest zat waarschijnlijk in de dragende dakelementen, die bestaan uit isolatiemateriaal en 22 mm dikke platen hechthout.

Besloten werd om een lokaaskeuze-proef uit te voeren met verschillende typen voedingsmiddelen, zoals honing, jam en smeulige leverworst. Deze voedingsmiddelen werden in glazen buisjes gedaan en aan de binnenkant van de dakkapel geplaatst. Na enige dagen bleek dat de mieren niets van het aangeboden lokaas hadden opgenomen. Bij een tweede onderzoek bleek dat de mieren langs de buitengevel een straat hadden gevormd, die naar een gemetselde plantenbak en de caravan van de burens liep. De caravan stond dichtbij de woning. De mieren liepen via een steunpoot de caravan in.

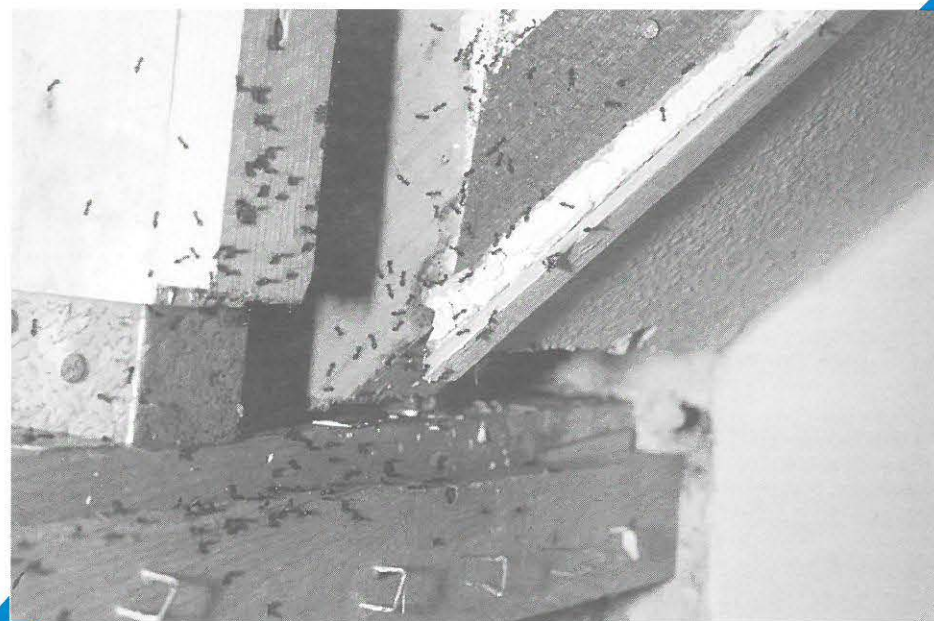
Van de burens werd vernomen dat de caravan een jaar in Spanje had gestaan. Bij het onderzoek van de caravan werden in de geïsoleerde wanden mieren nesten aangetroffen. De eigenaar vertelde dat hij al diverse malen, ook in Spanje, met behulp van een bestrijdingsmiddel (spuitbus) had getracht de mieren te bestrijden.

subtropische mieren *Crematogaster scutellaris* reisden mee in de caravan (foto: H. Vos)

Een aantal mieren werd uit de caravan verzameld en het bleek dat het hier ook de miersoort *Crematogaster scutellaris* Olivier betrof.

De mierenstraat langs de buitengevel splitste zich af naar een gemetselde plantenbak. Tijdens verder onderzoek bleek dat bladluizen op een zwarte den (*Pinus nigra*) in de plantenbak grote aantrekkingskracht op de mieren uitoefenden. Van mieren is bekend dat zij bladluizen "melken". Zij consumeren uitscheidingsvocht van de bladluizen, de zogenoemde honingdauw. Nu de voedselbron was opgespoord en het ook duidelijk was waarom niet van de lokazen werd gegeten, werd besloten om het plafond uit de dakkapel te verwijderen om zo de nesten te kunnen bereiken en te behandelen met deltamethrin.

bij het saneren van het nest werd de timmerman flink gestoken (foto: H. Vos)

De timmerman die de plafondplaten verwijderde werd behoorlijk gestoken door de mieren.

De balken en het hechthout van de dakkapel waren enigszins vochtig vanwege lekkage of condensvorming. Aan de buitenkant was niet zichtbaar waar het nest zich bevond. De hele dakkapel werd aan de binnenkant behandeld. Bij navraag in de zomer van 1995 bleek dat de bestrijding effectief is geweest. De caravan is inmiddels naar een andere locatie verplaatst.

Biologie van Crematogaster scutellaris Olivier

De soort verblijft vooral onder de schors van bomen, waar hij zijn nest bouwt met een soort karton op basis van gekauwd hout. De werksters maken dit met klieren die zich in de kop bevinden. Het nest bestaat uit kleine verticale en diepe kamers, waar de larven aan lange stijve draden aan de wanden van het eikehout

hangen. De soort veroorzaakt vele gaten in het schors. Deze mieresoot is erg schadelijk voor met name de kurkeik. De soort leeft in verschillende boomsoorten, naald- en loofbomen, maar heeft zijn voorkeur voor eiken die in de zon staan; ze zijn zeldzamer in vochtige bossen. De soort komt soms in huizen voor, waar hij al in de balken zat waarmee het huis is gebouwd. Hij is zeldzaam in het open veld, maar wordt vaak gevonden in kloven van rotsen die zich aan de zonzijde bevinden. De zeer omvangrijke populaties tellen verscheidene koninginnen. Het is een agressieve mier, die degene die zijn nest verstoort bijt en prikt. De soort is vaak in de nabijheid van blad- en schildluizen te vinden.

In de nesten van deze mieresoot komen vaak naast mieren ook springstaarten (*Collembola*), franjestaarten (*Thysanura*) en krekels (*Gryllidae*) voor.

A.E. Brink.